

**Bukovuna's religious network: fettle, religious diversification,
and operation problems of institutionalization**

The study examines the current state and transformation processes taking place in the religious space of Chernivtsi region. Identify factors that influence on the development of the religious sphere and its institutionalization functioning problems that exist in interfaith relations. A comparative analysis of quantitative indicators of material base of religion in its religious dimensions and socially meaningful characteristics.

Keywords: religious network, religious diversification, religious organizations, church, community, religious buildings.

Надійшла до редакції 23.02.2015 р.

УДК 316.74.37

© Валерій Пилипенко
(Київ)

ВИЩА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ

У статті з'ясовані основні тенденції взаємозв'язку вищої освіти і суспільних змін, які відбуваються на сучасному етапі. Проаналізовано сутнісні характеристики виховання і освіти, роль соціалізації у цій системі, а також важливість науки і освіти у суспільствах, котрі претендують на цивілізований розвиток.

Ключові слова: наука, освіта, суспільство, соціальний час, реформа.

Актуальність. Історія становлення і розвитку освіти супроводжується численними реформами, пов'язаними, як правило, з динамікою соціально-історичного процесу, необхідністю зміни науково-освітніх парадигм, детермінованих конкретними реаліями певних суспільних відносин. У цьому плані не є винятком і система української освіти. В різні часи освіта змінювала свою форму, зміст, методику навчання, педагогічні проблеми в рамках взаємодії «викладач – студент». До сьогодні дана проблематика залишається важливою для здійснення соціальних реформ у галузі освіти. В Україні освіта потребує кардинальних змін. Але вони мають базуватися не тільки на європейському досвіді, але й на національних українських традиціях.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблемами вивчення освітнього потенціалу навчальних закладів країни присвячені публікації багатьох науковців. Хочемо виділити, на наш погляд, найбільш важливі у сенсі забезпечення освітніх реформ. Даними питання займаються: Є.Головаха, О.Навроцький, О.Лукашук, В.Волович, В.Степаненко, О.Мазурик, Л.Хижняк, А.Яковенко та ін.

Мета і завдання. Розкрити соціальні механізми і можливості вищої освіти на сучасному етапі розвитку українського суспільства, а також показати проблеми освіти, які необхідно подолати – завдання статті.

Виклад матеріалу. Система освіти завжди була і буде своєрідним «уламком» суспільства, що її народило. Тобто переваги й недоліки освіти мають якщо не прямий, то опосередкований зв'язок з рівнем розвитку матеріального виробництва і культури народу, з суспільним і державним устроєм. Але це лише один бік взаємодії суспільства й освіти. Іншим є вплив системи освіти на сучасне і майбутнє даного суспільства через результати своєї діяльності, виконання своєї соціальної ролі, свого призначення – формувати особистість у єдності її духовних якостей, переконань, ціннісних орієнтацій, світогляду.

Соціальне замовлення завжди існує в двох іпостасях: у вигляді декларованих лозунгів і цінностей («все для людини, все в ім'я людини»), «від кожного по здібностях, кожному по

праці», «народ – рушійна сила суспільства, а бюрократи – слуги народу» тощо) і у вигляді реальних, фактичних дій. Для кожної держави необхідні громадяни, які є слухняними виконавцями. Адже маніпулювати масами, що складаються, за образним висловом Ортеги-і Гассета, із «соціальних недоумків» набагато легше, аніж творчими і вільними особистостями. До того ж, зрозуміло, що на фоні такої маси будь-яких керівник (за статусом) може бути і відчувати себе «героєм», «великою особистістю».

Сучасна українська держава поставила завдання сформувати громадянське суспільство і вільну творчу особистість. Але для цього значні зміни повинні відбуватись у структурі, змісті, формах і методах освітніх процесів. Як відомо, освіта є найбільш консервативною соціальною інституцією суспільства. Домовладні принципи, типові для української сім'ї, за котрих батьки завжди праві, а виховання дітей зводиться до засвоєння і виконання вимог батьків, у значній мірі притаманні й освіті (особливо у середній школі), де стосунки «учень – учитель» у чомусь аналогічні взаємодії «батьки – діти». Така поведінка наносить шкоду процесу соціалізації дитини, породжуючи комплекс неповноцінності, несумісний із формуванням вільної, творчої, з почуттям власної гідності людини. Для цього потрібно змінити пріоритети ціннісних орієнтацій як усієї системи освіти, так і окремих її структур.

Завжди вважають, що середня освіта повинна дати певний набір знань, а вища – підготувати людину до професійної діяльності, озброїти її знаннями, вміннями, навичками у вибраній нею трудовій сфері. Уявляється, що такий підхід уже не відповідає вимогам часу. Нова інформаційна цивілізація може принести людству не лише багато благ, але й багато лиха.

Перед системою освіти більш різко постає завдання формування моральних цінностей особистості. Можна за певний час (наприклад, за п'ять років у вузі) дати професійні знання, можна розвинути творчі здібності. Але вкрай важко (а часом і неможливо) перевиховати дорослого студента. Моральні цінності формуються з дитинства батьками, родинним оточенням, працівниками дитячих установ тощо. У зв'язку з тим, що батьки не завжди є педагогічно грамотними людьми, їхні зусилля нерідко не досягають бажаної мети. Практика свідчить, що оптимальний шлях досягнення поставлених цілей – це створення і функціонування системи безперервної освіти (і виховання), включаючи такі важливі її ланки, як сімейне виховання, початкова освіта у дошкільних закладах, виховання і освіта у загальноосвітніх школах, оточення дитини (підлітка), навчання і виховна робота у вищих закладах.

Зазвичай безперервність освіти розуміється в якості реалізації окремою особистістю можливості отримання послідовної освіти протягом усієї життєдіяльності. Це – безперервність у соціальному часі. У контексті ж поставленої проблеми перманентність (безперервність) освіти розглядається в єдності часу, простору і концептуальної сутності освітнього процесу. Формуючи сьогодні концепцію безперервної освіти, необхідно передбачати, якою вона буде завтра.

Сучасна криза в українській освітній системі у своїй основі не технологічна і не організаційна. Це криза структурна, морально-ціннісна, інтелектуальна і духовна. Структурна криза освіти має багатобічний характер. Передусім – це «імперська» криза, спричинена розпадом СРСР. Україна була другим за значущістю і «вагою» науково-технічним регіоном СРСР. Тут накопичувався науково-технічний потенціал, який за структурою, значенням і масштабами відповідав потребам величезної країни, а не України як такої. За нових умов такий потенціал потребує трансформації.

Реформування освіти пострадянської України безпосередньо пов'язане з виходом із «підпілля» гуманітарної (у справжньому сенсі) науки, а також науки про людину, суспільство, життя (психологія, соціологія, антропологія, генетика). Повсюди у світі зараз пріоритет надається саме цим наукам. І вони в багатьох країнах домінують у науковому потенціалі. У нас же вони продовжують мати «жалюгідний» вигляд, що різко знижує соціальну віддачу науки і всієї освіти [1].

Успіх реформаторських процесів у галузі освіти великою мірою залежить від подолання інтелектуальної кризи. По-перше, багато в чому загублений сенс творчості. Економічна і соціально-психологічна атмосфера в науці така, що вчені не бачать не тільки втілення своїх результатів, а й потреби в них. Інтелектуальна праця стала непрестижною, матеріально

«покараною» (сміховинна платня). Соціальний статус педагога і вченого різко підупав. Звідси песимізм, бездіяльність, поширення відпливу умів та інформації за кордон. У будь-якій розвиненій країні ці сфери суспільства перебувають на одному з перших місць за статусом працівників. У нас зараз – на одному з останніх. І суспільство, в якому доктор наук оцінюється нижче за касира в банку або мільйонера, приречене лише на деградацію. Фінансування за залишковим принципом, неухильне зниження заробітної платні в порівнянні із середнім рівнем зарплати у промисловості, дискримінація в оплаті праці наукових працівників у вищих навчальних закладах – усе це послідовно «сприяло» зниженню престижу викладацької діяльності у вищій школі. Якщо в СРСР на початку 1980-х років заробітна плата доцентів і професорів вищих навчальних закладів складала відповідно 130% і 220% від середньої заробітної плати у промисловості, то в Україні в середині 1990-х років обидві ці категорії викладачів заробляли менше, ніж у середньому зайняті у промисловості.

Реформування системи вищої освіти сучасної України «вимагає» подолання морально-ціннісної кризи. Має місце низький моральний рівень викладачів та їх колективів. Потрібно зрозуміти, зрештою, що аморальний корифей, увішаний мислимими і немислимими регаліями, – це найжахливіше зло в науці й освіті. За сучасних умов у науково-педагогічній праці, що вирізняється своєю масовістю, напевно, варто розрізняти справжніх педагогів і «псевдопедагогів». Справжній вчений (педагог) тому й зветься так, що він чесний. З цього приводу слушним є міркування Президента НАН України Бориса Патона: «Я переконаний, що більшість справжніх учених, незалежно від того, в якій країні вони проживають, дотримуються високих етичних норм. Зрозуміло, що для наукових професій слід розробити етичний кодекс, який має ґрунтуватися на відповідних нормах, закріплених у міжнародних актах з прав людини. Соціальна відповідальність учених вимагає, щоб вони здійснювали суворий контроль за результатами своєї діяльності, ділилися своїми знаннями, підтримували тісні зв'язки з громадськістю і державною владою» [3].

Успішному перебігу реформаторських процесів у галузі вищої освіти вельми заважає й духовна криза. Має місце «смуток духу», пов'язаний з утратою викладачами соціального статусу, масовою апатією, відсутністю натхнення, внутрішніх стимулів до творчості. Особливо слід наголосити на втраті багатьма вченими і педагогами патріотизму – наукового і національного. А це просто небезпечно, так як останні – головні рушії прогресу нації, власники основного ресурсу людства – інформації. І головна біда навіть не в тому, що відпливають мізки, а в тому, що відпливає інформація, «йдучи» за кордон від аморальних, жебрачих і непатріотичних чиновників від науки і освіти.

Не можна не зважати на те, що докорінно змінились цілі і завдання освіти за умов незалежного розвитку України. Тому освіта виявилась за своїми функціями недостатньо релевантною новим цілям суспільства і держави. Зрештою, такі завдання національного відродження і будівництва своєї держави, формування власної культури, політики тощо виявились недієздатними без достатнього наукового наробку. Тому необхідно забезпечити пріоритет соціальних та гуманітарних наук, прискорити темпи їх розвитку. Потребує радикальної зміни й становище у сфері вивчення менталітету нації, її інтелекту, психіки, рівня розвитку, національного характеру, національних ідей та пріоритетів, мови, культури, історії України. Важливо враховувати також те, що зовнішнє соціальне оточення має вирішальне значення для творчої віддачі системи освіти і її перебудови. Воно настільки ж важливе, як і вдосконалення самих підсистем вироблення знань і підготовки спеціалістів.

Перший крок до нового стану суспільствознавства – виявлення небезпеки утопічної свідомості і спроба «виключення» такої небезпеки на основі принципу глобальності. Однак глобалізм небезпечний моноцентризмом. «Знімаючи» різноманітність різноспрямованих стратегій соціального розвитку (здатних «розхитати» соціум), він сам перетворюється в утопію. Наука про суспільство, котра відособилась від власних коренів, від свого суспільства, закрита для діалогу з національною самосвідомістю. Вона неминуче буде провокувати кризу через відторгнення буденної свідомості, а значить – і кризу освіти.

Не можна сказати, що ситуація, пов'язана з нинішньою глобалізацією склалась лише тепер, що нічого подібного в історії не було. Подібного роду стани є типовими для перехідних періодів взагалі. Це, так би мовити, стани «напередодні». Це очікування нової якості, виклик, котрий у середині старої системи координат виглядає як вирок. У подібних випадках людство вже не раз знаходило вихід, долало «кінець історії», виробляючи новий погляд на себе, свої уявлення про себе.

Реальний вихід із нинішньої кризи системи освіти – це вихід на новий рівень системності, аналіз суспільства не як ізольованої системи, а як однієї з підсистем, підпорядкованої системі відтворення самого життя і його підтримання. Цим не принижується значущість внутрішніх проблем організації життя людства. Вони (проблеми) навпаки набувають нової значущості і зростає відповідальність для кожного соціокультурного суб'єкта.

Сьогодні, коли в Україні змінюються суспільні відносини, дійсність (що формується) пред'являє запит на соціологічно грамотних людей, здатних адекватно оцінювати соціокультурний процес і свою роль в ньому, потрібна все більш значна кількість спеціалістів, котрі володіли б необхідними знаннями для вирішення соціальних, управлінських та інших проблем. Тому необхідна рішуча консолідація зусиль наукових і викладацьких кадрів для затвердження соціології як базової серед наук про суспільство. Це потребує не лише наукової активності у цьому напрямку, але й зміни моделі освіти, вирішення багатьох проблем, які торкаються навчального процесу, демократизації управління системою освіти.

Попри важливість та актуальність для практики розробки проблем демократизації управління, розвитку самоврядування, методологічні й теоретичні аспекти самоврядування залишаються мало розробленими, що значною мірою є перешкодою для розвитку практики. Серйозним недоліком сучасного етапу розробки проблеми є незначна кількість комплексних, системних досліджень. Хоча системний підхід посідає все більш значне місце як провідний методологічний напрямок.

Аналіз розвитку самоврядування в соціально-економічних системах дозволяє вирізнити дві головні тенденції у цьому процесі. Перша з них пов'язана з наданням структурним елементам цих систем більшої самостійності, відносної автономності стосовно розташованих над ними (елементами) в управлінській ієрархії ступенів. Це забезпечує необхідні юридичні, економічні й організаційні умови для їхнього функціонування в якості самоврядних. Друга тенденція полягає в розширенні форм і методів самоврядування в діяльності цих елементів, в усе більшому залученні працівників в управлінський процес, поширенні управлінських функцій аж до первинного колективу й особистості, до того ж не лише макро-, а й макrorівня [2 с.210]. Дані тенденції взаємопов'язані й, по суті, є двома сторонами єдиного процесу становлення соціальної спільності як самоврядної.

Ефективність процесу демократизації управління (а отже й успішності реформування системи вищої освіти) великою мірою залежить від узгодженості зазначених двох тенденцій з розвитку самоврядування. Необхідність дотримання оптимальних пропорцій між даними тенденціями зумовлена їхнім взаємозв'язком і взаємозалежністю. Демократизація управління системою вищої освіти виступає необхідною передумовою розвитку самоврядування. Це, в свою чергу, виступає гарантією незворотності процесів демократизації управління системою вищої освіти з боку державних органів.

Таким чином, розширення самоврядування в рамках системи вищої освіти є важливим чинником вдосконалення управління останньою, а отже – її реформування.

У зв'язку з переходом України на багаторівневу систему вищої освіти (молодший спеціаліст, бакалавр, магістр) бачиться необхідним вивчити питання про вдосконалення системи аспірантури і докторантури. Вважаємо, що для нас не є прийнятною практика, коли (в деяких країнах) магістри вступають до докторантури і після 2–3 років навчання в ній (і підготовки дисертації) стають докторами. На наш погляд, така зарубіжна практика «девальвує» рівень науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації. Тому необхідно, навпаки, вдосконалювати вітчизняну систему підготовки і атестації спеціалістів вищої кваліфікації. І в деякому аспекті необхідне подальше вдосконалення діяльності Вищої атестаційної комісії (ВАК) України.

Важливим реформаторським напрямком стосовно вищої освіти України є зміна структури підготовки кадрів. Історично склалося так, що понад 40% студентів в Україні готуються за інженерною спеціальністю. Таке співвідношення відповідало потребам народного господарства. У країнах з ринковою економікою питома вага підготовки інженерів у загальному складі студентів коливається в межах від 6,9% (в Італії) до 26,1% (в Японії). Значно більше в цих країнах готується соціальних працівників, знавців суспільства, спеціалістів з природничих наук. В Україні така підготовка фактично відсутня. На десять спеціалістів інженерного профілю, зайнятих у народному господарстві, припадає спеціалістів нетехнічного профілю: у США – 111, ФРН – 32, Україні – 15 [4, с.231].

Реформаційні процеси в системі освіти великою мірою детерміновані тим як відбувається розбудова демократичної, соціально-правової української держави, розвитком і функціонуванням економічної, політичної та духовної сфер. Проблеми українського національного відродження включають становлення та розвиток як власної національної культури (культури титульного етносу), так і культури етнічних спільнот, які проживають на території держави. Вельми важливого значення набуває повноцінне, ефективне й результативне функціонування етнокультурних цінностей, що становлять основу людського буття та культури. На сучасному етапі суспільного розвитку України стає все більш очевидним, що в ході ринкового реформування її економіки, переходу до соціального ринкового господарювання актуалізується завдання дослідження національно-культурних потреб етнічних спільнот, проблем інтеграції останніх в економічне, соціальне, політичне, освітнє та духовно-культурне життя українського суспільства.

Дослідження динаміки освітнього рівня етнічних спільнот України є суттєвими. Різні стартові можливості етнічних спільнот, що склалися напередодні соціальних перетворень в українському суспільстві за умов вільного ринку можуть лише загострити ці проблеми, збільшуючи диспропорції соціокультурного розвитку. Зменшити негативні наслідки такої ситуації може тільки держава шляхом створення спеціальних та культурних програм розвитку освітнього потенціалу етнічних меншин. Успішна реалізація зазначених програм буде сприяти, в свою чергу, вдосконаленню системи вищої освіти незалежної України.

Серйозною умовою (підмогою) у вирішенні актуальних проблем «освітнього поля» України є врахування громадської думки. Як свідчать результати багаторічного моніторингу Інституту соціології НАН України лише 11,3% опитаних повністю задоволені рівнем своєї освіти, а 11,3% опитаних – повністю незадоволені. При цьому 19,0% респондентів вважають, що характер їхньої нинішньої роботи не відповідає їх професійному рівню [5, с.185].

Важливою проблемою в аспекті реформування вітчизняної системи вищої освіти є проблема підвищення ефективності відбору талановитої молоді для вищих навчальних закладів. Ця проблема є особливо актуальною сьогодні, коли відсутня цілеспрямована соціальна політика у сфері вищої освіти. А недостатність державного фінансування і розширення частки «платних» студентів і кількості платних послуг у сфері вищої освіти суттєво зменшують шанси на її отримання значною частиною населення. Мова не повинна йти про те, щоб політика у сфері вищої освіти була спрямована на те, щоб серед студентського потенціалу були репрезентовані всі верстви й групи населення, пропорційно їхній чисельності у складі населення України.

Досягти цього, по-перше, практично неможливо – цього не було досягнуто навіть у колишньому СРСР, незважаючи на тоталітарний режим, ідеологічне обґрунтування й жорстку цілеспрямовану соціальну політику в сфері вищої освіти. По-друге, це не потрібно, оскільки єдиним критерієм відбору абітурієнтів на безкоштовну форму навчання у вищі навчальні заклади мають бути знання і здібності. А конкурс «соціального походження» є не більш справедливим, аніж конкурс «матеріального становища» або «посадового статусу» батьків абітурієнтів.

Державна політика у сфері вищої школи має ставити перед собою дві основні цілі. Перше й найголовніше – забезпечення всім без винятку верствам населення рівної можливості отримання однакової якісної державної середньої освіти. По-друге, необхідно забезпечити справедливий та об'єктивний відбір абітурієнтів до вищих навчальних закладів. Вирішення першого завдання досить складне, витратне і потребує тривалого часу. Це має стати головним

напрямок соціальної політики держави в галузі середньої освіти й потребує забезпеченості державних середніх шкіл необхідною (і приблизно рівною) якістю програм, якістю викладання й навчальних матеріалів, навчально-методичного обладнання. Вирішення другого завдання є можливим у відносно стислі терміни й не потребує надмірних матеріальних витрат. Межа, якої необхідно при цьому досягти, – ліквідація усіх видів дискримінації та привілеїв, які існують під час вступу на безкоштовну форму навчання до державних вищих навчальних закладів. Для цього можна скористатись досвідом країн, де вступні іспити проводяться у вигляді однакового для вищих навчальних закладів загальноосвітнього письмового вступного іспиту (тесту) [2].

Слід зазначити, що проблеми вищої освіти є досить глобальними, які покликані до життя переходом людства до нового етапу у розвитку цивілізації. Тому довготривалі заходи стратегічного характеру мають бути спрямовані на глибоку переорієнтацію всієї науково-педагогічної системи країни з огляду на нові політичні й економічні умови і цілі, посилення національної домінантності у розвитку науки й освіти, підвищення якості наукового потенціалу. Мова йде також про формування нової еліти – інтелектуальних і духовних лідерів нації, інтелектуалізацію зовнішнього середовища, яка б забезпечила соціальне замовлення на результати науково-педагогічної творчості, соціальну інформатизацію, органічне входження України у світове наукове співтовариство. Це заходи з надання інтелекту нації нової якості, яка відповідає сучасним вимогам цивілізації.

Тому зазначимо, що одним з найважливіших напрямків розвитку системи освіти є її фундаменталізація. Остання передбачає швидке просування в систему освіти останніх досягнень фундаментальної науки, й передусім тих, що мають загальнонаукове значення і сприяють формуванню у людей цілісного світорозуміння і наукових методів мислення. У цьому плані вкрай актуальною є організація більш тісної взаємодії освіти з фундаментальною наукою і, зокрема, просування в сферу освіти нових уявлень про інформаційно-енергетичну картину світу, а також останніх досягнень у галузі загальної теорії інформації.

Пануюча в сучасній системі освіти матеріально-механістична наукова парадигма (сформована ще за часів Декарта і Ньютона) сьогодні не може розглядатись як задовільна основа для формування світогляду сучасної освіченої людини. І не тільки тому, що вона вже не відповідає сучасним досягненням теоретичної науки. Існує ще одне прагматичне міркування. Воно полягає в тому, що подальше збереження цієї парадигми в системі освіти стратегічно небезпечно для майбутнього людства, яке постало нині перед обличчям глобальної кризи цивілізації.

Сучасні тенденції розвитку наук дають певну надію на те, що найближчими роками фундаментальна наука явить світові цілу низку відкриттів, які докорінним чином впливатимуть на визначення шляхів виживання людства. Чи підготовлене людство до сприйняття цих відкриттів і застосування їх результатів у соціальній практиці? Відповідь на це запитання саме й покликана дати система освіти, проблеми розвитку якої так активно обговорюються сьогодні у наукових і педагогічних колах багатьох країн світу, в тому числі в Україні [2; 3].

Підвищення «інтелекту» системи освіти полягає в наданні їй випереджального характеру. Тільки так вона зможе підготувати людей до майбутнього, що стрімко наближається, дати їм необхідні орієнтири для соціальної адаптації у зовсім новому для них інформаційному середовищі. Прискорити просування в систему освіти нових результатів фундаментальної науки можна шляхом створення безпосередньо у вищих навчальних закладах спільних з академічними установами науково-учбових центрів з різних напрямів фундаментальної науки. При цьому передбачається, що створюваний науково-учбовий центр діятиме на постійній основі, ставши місцем взаємодії інтелектуального потенціалу академічної науки і працівників системи освіти, аналізу останніх досягнень науки в тій чи іншій сфері, а також розробки методології і методики використання цих результатів в учбовому процесі кожного конкретного навчального закладу.

Реформа системи вищої освіти в сучасних умовах потребує і створення нової концепції її розвитку, виходу за межі звичайних уявлень про шляхи розвитку вищої освіти. В рамках колишніх підходів, екстраполюючи колишні способи вирішення проблем, обмежуючись локальними нововведеннями в окремих ланках, неможливо створити дієву концепцію виходу системи освіти з кризи. Можливий лише один шлях її ефективного реформування –

інноваційний, який отримав останніми роками розвиток у багатьох розвинених країнах світу. Інноваційний шлях розвитку вищої освіти означає перехід від спонтанних, періодичних нововведень до нововведень як способу існування системи, що продукує сама вища школа та який виступає основою її цілеспрямованого, контрольованого і керованого розвитку [1; 2].

Розглядаючи систему освіти із соціально-філософської і соціологічної точки зору (як суспільно-історичне явище, як засіб збереження, передачі і накопичення зразків матеріальної і духовної культури людства, народів, націй) ми бачимо, що дані функції системи освіти в Україні реалізуються, хоча і все менш ефективно. Тому реформа даної системи, приведення її у відповідність до світових стандартів – завдання не лише актуальне, але й необхідне.

Разом з тим, для подальшого реформування вітчизняної системи освіти належним є необхідність побачити її у дзеркалі «світової картини». Так, за даними «Європейського соціального дослідження (2005-2007-2009) складається така ситуація. За десятибальною системою оцінки (від дуже поганого до дуже доброго) теперішнього стану системи освіти в країні, Україна «виглядає» наступним чином на фоні провідних європейських держав. Найвищий бал має Фінляндія (7,72), потім Данія (7,47), Чеська республіка (6,40), Норвегія (6,32) і т.д. Україна має бал 3,88 [2, с.125]. Саме так українці оцінюють стан системи освіти у своїй країні. Тому одним із шляхів піднесення рейтингу України бачиться врахування зарубіжного досвіду освітньої діяльності, але разом з тим і не забуття своєї національної школи.

Висновки. Інноваційний шлях розвитку системи вищої освіти України на сучасному етапі – єдино можливий варіант забезпечення її нової ролі як соціальної системи, що створює зону випереджального розвитку для всього соціального організму, безперервного виникнення в ній імпульсів розгортання прогресивних суспільних процесів. При цьому держава не повинна випускати із своїх рук освіту й науку як важливі чинники національної безпеки.

Локомотив національного потенціалу – освіта й наука. Вся інша інфраструктура країни – економічна, соціальна, культурна – лише її похідні. Забуття цього фундаментального положення національної безпеки призводить (як свідчить досвід історії) до краху країн, імперій, цілих цивілізацій. Чим вище значення чинників національної безпеки, тим більше вимагається відповідальності, праці, осмислення і обговорення відповідної ролі освіти й науки у формуванні системи національної безпеки України.

Література

1. Лукашук О. Соціокультурний статус вищої освіти: історико-соціологічний аналіз / Оксана Лукашук // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2014. – № 3. – С. 131-140.
2. Навроцький О. Вища школа України в умовах трансформації суспільства / О.Навроцький. – Харків: Основа, 2000. – 334 с.
3. Патон Б. Інтелектуальний прогрес не повинен бути альтернативою духовності / Б.Патон // Демократична Україна. – 2000. – 15 лютого.
4. Пилипенко В. Українська соціологія сьогодні: дослідження основних сфер життєдіяльності суспільства / Валерій Пилипенко. – Львів: ЗУКЦ, 2012. – 327 с.
5. Хижняк Л.М. Статистична освіченість як елемент професійної компетенції соціолога / Лариса Михайлівна Хижняк // Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. Серія: Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи. – 2010. – № 889. – С. 181-186.

Valeriy Pylypenko

Higher education in Ukraine: ways of reform

The paper clarified the basic trend of the relationship of higher education and social change taking place today. Analyzed the essential characteristics of education and training, socialization role in this system, and the importance of science and education in societies that claim to be civilized development.

Keywords: science, education, community, social time, reform.

Надійшла до редакції 16.03.2015 р.